

СТАНОВИЩЕ

от проф. д-р Лора Христова Георгиева, дм
Катедра по социална медицина и организация на здравеопазването,
Медицински университет „Проф. д-р Параскев Стоянов“ – гр. Варна

Относно: Дисертационен труд на д-р Светлозара Йорданова Къшлова за присъждане на образователна и научна степен „доктор“, на тема:

„Възможности за оптимизиране на извънболничната медицинска помощ чрез приложение на РОС-тестове“.

Област на висше образование: 7. Здравеопазване и спорт;

Професионално направление: 7.1. Медицина;

Научна специалност: Социална медицина и организация на здравеопазването и фармацията.

Със заповед №Р-109-251/14.06.2021 г. на Ректора на МУ-Варна съм избрана за член на Научното жури, а съгласно Протокол №1/18.06.2021 г. от първото заседание на журито съм определена да изготвя становище.

По процедурата: Д-р Светлозара Йорданова Къшлова е зачислена като докторант на самостоятелна подготовка към Катедрата по социална медицина и организация на здравеопазването при МУ-Варна със заповед №Р-109-193/05.06.2017 г. на Ректора на МУ-Варна. Положила е успешно изпит за докторантски минимум. На основание решение на катедрения съвет относно готовността за публична защита и решение на ФС на Факултета по обществено здравеопазване (Протокол №165/4.06.2021 г.), със заповед №Р-109-251/14.06.2021 г. на Ректора на МУ-Варна е отчислена с право на защита. Изпълнени са всички изисквания на ЗРАСРБ, ПРАСРБ и ПРАС на МУ-Варна.

Биографични данни за докторанта: Д-р Светлозара Йорданова Къшлова е родена в гр. Омуртаг. Дипломира се като лекар в Медицински университет – София през 2007 г. Придобива магистърска степен по Здравен мениджмънт в Медицински университет – Варна през 2012 г. Има призната специалност по Клинична лаборатория – от 1.01.2013 г. Работи в ликворологична лаборатория, Клиника по нервни болести на Александровска болница – гр. София. Владее английски и немски език.

Актуалност на темата на дисертационния труд: Неравномерното разпределение на лечебните заведения за извънболнична медицинска помощ в нашата страна поставя пациентите от малките градове и селата в неравностойно положение относно достъпа до медицинска помощ. Недостигът и концентрацията на лекарите в градовете затрудняват профилактиката, ранната диагностика, контрола на заболяванията и проследяването на общото състояние на пациентите. Лабораторните услуги също са концентрирани предимно в големите градове, поради което пациентите трудно стигат до тях. Свободният избор на изпълнител на медицинска помощ е сведен до липсата на алтернатива – да се избере най-близкият, който понякога е на десетки километри разстояние и без обществен транспорт до там.

Изхождайки от разбирането, че добре развитата извънболнична медицинска помощ има фундаментална роля в грижите за здравето на населението и минимизира усложненията и необходимостта от болнично лечение, в развитите държави все повече се акцентира на стремежа извънболничните медицински услуги да са колкото се може по-близо до пациента. Израз на този стремеж е разширяващото се разработване и прилагане на експресни лабораторни тестове – на място до пациента, които пестят време,

усилия и разходи на самите пациенти, и съкращават времето за вземане на медицинско решение от лекарите.

Като се има предвид, че най-голяма необходимост от лабораторно изследване имат предимно хора в увредено общо състояние, намалена подвижност и често в напреднала възраст, очевидно е, че търсенето на транспорт, пътуването при различни климатични условия, чакането и т.н. водят до това, че те правят изследванията със закъснение или изобщо не ги правят. За лекуващите лекари също би било много по-лесно да вземат решение, ако лабораторният резултат се получи бързо и на място, отколкото след няколко дни или изобщо не се получи.

Тези аргументи доказват, че темата на дисертационния труд е изключително актуална, защото прилагането на лабораторни тестове на място до пациента би оптимизирало неимоверно много извънболничната медицинска помощ. Понастоящем, когато пътуванията и струпванията на множество хора, особено от уязвими групи, следва да се ограничават, темата е с нарастваща актуалност. Развитието на медицинските технологии позволява грижите да се доближат до пациента и здравето му да не бъде зависимо от местоположението на лечебните заведения - което е важно както за пациентите, така и за техните лекари.

Общо описание на дисертационния труд: Дисертационният труд е написан на 185 стандартни страници и е онагледен с 53 фигури, 35 таблици и 2 приложения. Библиографският списък включва 180 източника, от които 17 на кирилица и 163 на латиница.

Литературният обзор е структуриран в дванадесет раздела. След въвеждаща характеристика на здравната система, здравната политика и проблемите в развитието на здравеопазването в България, е анализирана първичната медицинска помощ като базово звено в системата на здравеопазването. Изтъкната е натовареността на общопрактикуващите лекари с пациенти от различни населени места, както и преобладаването на хронична патология, която изисква периодични прегледи и лабораторно мониториране. Анализирани са най-честите заболявания в общата медицинска практика – сърдечносъдови и захарен диабет, с информативния за тях пълен набор от изследвания, необходимостта от проследяване на пациентите на антикоагулантна терапия и др. Разгледана е ролята на специализираната извънболнична медицинска помощ, чиято пълноценност на практика е трудно изпълнима при недостига на специалисти. Направен е исторически преглед на развитието на лабораторните изследвания и съвременното приложение на лабораторни тестове в извънболничната медицинска помощ. Задълбочено са анализирани етапите на лабораторните изследвания и е подчертана значимостта на ТАТ – времето от назначаване на изследването до получаване на резултата за вземане на клинично решение. Подробното описание на същността на РОС-тестовите (point of care testing) е придружено с анализ не само на медицинския ефект от изследване бързо и на място до пациента, но и на икономическите ползи от прилагането на експресна лабораторна диагностика. Очертани са съвременните насоки в развитието на експресната диагностика, подкрепени с детайлна характеристика на международния опит в прилагането на РОС-тестове в множество държави.

Обзорът завършва с изводи, които обосновават необходимостта от задълбочен научен анализ на поставения проблем.

Целта на дисертационния труд и свързаните с нея **шест задачи** и **четири хипотези** са ясно и точно формулирани.

За изпълнението им е подбрана съответна **методология**, включваща документален, социологически, лабораторен и статистически методи.

Направено е проучване сред две групи респонденти, работещи в извънболничната медицинска помощ – 285 общопрактикуващи лекари (133 от областен град, 106 от малък град и 46 със селска практика) и 135 лекари специалисти от извънболничната помощ (102 от областен град и 33 от малък град). За всяка група е разработена специална анкетна карта с въпроси по няколко основни тематични направления: информация за най-често назначаваните лабораторни изследвания; трудности на лекарите при необходимост от лабораторни изследвания; реално извършване на лабораторни изследвания на място; мнение на лекарите относно оптимизацията на дейността им чрез РОС-тестове.

Тъй като експресните тестове се използват в извънболнични условия при диагностициране и проследяване на лечението предимно при: диабет, регулиране на антикоагулантната терапия, за откриване на дълбока венозна тромбоза и др., са изследвани глюкоза, протромбиново време и D-димер с РОС-тест и конвенционален метод на амбулаторни пациенти: глюкоза на 100 амбулаторни пациенти; протромбиново време на 100 амбулаторни пациенти на антикоагулантна терапия; D-димер на 40 амбулаторни пациент с минала анамнеза за дълбока венозна тромбоза. Изследването има за цел да сравни резултатите от РОС-тестовите и конвенционалните методи, да анализира времето за получаване на резултата по двата метода, и има потвърдителен характер.

Обработката на данните е направена с помощта на статистически пакет IBM SPSS Statistics 25.0 и MedCalc Ver. 15.4. Приложени са: дескриптивна статистика, тест на Колмогоров-Смирнов и Шапиро-Уилк, вариационен анализ, непараметричен анализ – критерий χ^2 на Pearson, t-критерий, регресия на Passing-Bablok, тест на Cusum, корелационен анализ, графичен анализ.

Резултатите са представени и обсъдени в четири раздела.

Първите два раздела отразяват резултати от проучванията съответно сред общопрактикуващи лекари и сред лекари от специализираната извънболнична медицинска помощ. Всеки от тези раздели включва по няколко подраздела, представящи характеристиката на изследваните контингенти, честотата на назначаване на лабораторни изследвания в ежедневната практика, информация за най-често назначаваните лабораторни изследвания, трудности на лекарите при необходимост от лабораторни изследвания, желано време за получаване на лабораторните резултати, причини за неизвършване на изследванията от пациентите, осведоменост относно експресни тестове, наличие в кабинета на апаратура за експресно тестване, реално извършване на лабораторни изследвания на място, мнение на лекарите относно възможната оптимизация на дейността им чрез РОС-тестове, желание за обучение, мнение относно контрола и финансирането на експресните тестове, възможност за използване на такива тестове от самите пациенти и др. Получената информация е показателна за затрудненията, свързани с извършването на лабораторни изследвания в по-малките населени места и за слабото познаване на експресните тестове. Интерес представлява широката гама ситуации, при които според респондентите използването на експресни тестове би било полезно за пациентите в извънболнични условия.

Третият раздел представя сравнителния анализ на лабораторните резултати, измерени с експресен тест и конвенционален метод при амбулаторни пациенти, направен поотделно за глюкоза, протромбиново време и D-димер. Сравняването на времето от назначаване на лабораторното изследване до получаване на резултата показва значителна редукция при експресната диагностика и убедително обосновава ползата от това да се заведе тестването до пациента, вместо пациентът до лабораторията.

Четвъртият раздел очертава насоките за приложение на експресните тестове и групирането им по различни признаци: свързани със спешни медицински индикации за насочване на пациента към болнично заведение; свързани с периодично изследване при хронични болести за контрол на терапията; свързани с удобството на пациента при скрининг изследвания.

Анализът предоставя убедителни доказателства за тезата, че експресната диагностика е приемлива алтернатива на традиционното лабораторното тестване в условията на извънболничната медицинска помощ.

Изводите и препоръките са конкретно формулирани, произтичат логично от цялостната разработка и напълно съответстват на поставените цел, задачи и хипотези.

Приносите имат теоретично-познавателен и практико-приложен характер, подчертават мащабността на разработения труд, неговата актуалност и обществена значимост.

Авторефератът е добре структуриран и балансиран, представяйки в синтезиран вид основните елементи на дисертацията.

Във връзка с дисертационния труд са направени **четири публикации** – три в български и една в индексирано международно списание.

Заклучение: Дисертационният труд е посветен на много актуален въпрос, с ясно поставени цел и задачи, подходяща методология и прецизно изпълнение. Извършен е огромен по обем труд, с богат доказателствен материал, добре систематизирани резултати и компетентен анализ.

Това ми дава основание да дам положителна оценка и да предложа на членовете на уважаемото Научно жури на д-р Светлозара Йорданова Къшлова да бъде присъдена образователна и научна степен „доктор“ по научната специалност Социална медицина и организация на здравеопазването и фармацията.

4.08.2021 г.
гр. Варна

Член на Научното жури:
/проф. д-р Л. Георгиева, дм/